Recapitulare: drepturi, principii și autorități

Introducere

În lecțiile acestei unități am vorbit despre drepturile omului, despre felul în care poate fi condus un stat, despre Constituție, despre principiile statului democratic și despre autoritățile care fac, aplică și judecă legile. Astăzi le punem împreună, pe o singură hartă, în trei blocuri: fundamentele, principiile și autoritățile.

În această recapitulare vei
– așeza pe o hartă tot ce ai învățat în lecțiile unității și vei vedea cum se leagă ele între ele;
– spune, într-un joc, ce autoritate face fiecare lucru și ce principiu se încalcă într-o situație;
– urmări, împreună cu colegul de bancă, drumul unei legi, de la propunere până la instanță;
– verifica, printr-un test-grilă, ce știi și ce mai ai de învățat până la evaluare.

Știrile zilei

Marți dimineață, în drum spre școală, Ioana ascultă la radio buletinul de știri. Cinci știri, una după alta:

„Senatul a votat legea privind protecția animalelor de companie. Legea merge acum la Camera Deputaților.”

„Guvernul a căzut: majoritatea parlamentarilor au votat moțiunea de cenzură depusă de opoziție.”

„Tribunalul a anulat hotărârea unei primării de a închide piața din cartier și a obligat-o să le plătească vânzătorilor pagubele.”

„Într-o țară îndepărtată, un jurnalist a fost arestat pentru că l-a criticat pe președinte, iar alegerile au fost amânate a treia oară.”

„Curtea Constituțională a hotărât că o lege votată luna trecută încalcă Constituția. Legea nu mai produce efecte.”

1. Cine a votat legea din prima știre și de ce trebuie să o voteze și Camera Deputaților?

2. Cine a demis Guvernul în a doua știre? Ce arată asta despre puterile statului?

3. De ce poate un tribunal să oblige o primărie să plătească?

4. Ce drepturi sunt încălcate în a patra știre și ce regim politic are acea țară?

5. Cum poate Curtea Constituțională să oprească o lege votată de Parlament?

Întrebarea orei: de ce, într-un stat de drept, nimeni nu este mai presus de lege?

Răspunsul îl construim în secțiunile de mai jos.

1. Harta unității: drepturi, principii, autorități

Unitatea are trei blocuri: fundamentele statului democratic, principiile lui și autoritățile care îl conduc.

Blocul	Ce am învățat	Întrebarea-cheie
Fundamente (L01, L02+03, L04)	drepturile omului: naturale, universale, indivizibile, inalienabile, interdependente; fiecare drept are o responsabilitate forma de guvernământ (monarhie, republică) și regimul politic (democratic, autoritar, totalitar) Constituția: legea fundamentală; o lege care o încalcă este neconstituțională	Ce drepturi avem și cine ni le garantează? Constituția, într-un regim democratic.
Principii (L05, L06, L10)	pluralismul: mai multe partide, între care cetățenii aleg liber separarea puterilor: legislativă, executivă, judecătorească, care se controlează reciproc statul de drept: nimeni nu este mai presus de lege	Cum este împiedicat abuzul de putere? Puterea este împărțită, iar conducătorii se schimbă prin vot.
Autorități (L07, L08, L09)	Parlamentul (Camera Deputaților și Senatul) adoptă legile: constituționale, organice, ordinare Guvernul și Președintele pun în aplicare legile; administrația publică este centrală și locală instanțele judecă încălcarea legilor; judecătorii se supun numai legii	Cine face, cine aplică și cine judecă legile? Parlamentul; Guvernul și Președintele; instanțele.

Harta se citește de sus în jos: întâi pe ce se sprijină statul democratic, apoi regulile după care funcționează, la urmă cine îl conduce. Blocurile se leagă între ele:

→ Drepturile omului sunt garantate de Constituție, legea fundamentală a statului.

→ Separarea puterilor și pluralismul împiedică abuzul de putere: nimeni nu are toată puterea.

→ Parlamentul, Guvernul și instanțele exercită cele trei puteri ale statului și se controlează una pe alta.

→ În statul de drept, autoritățile lucrează în limitele legii, iar cetățenii le controlează prin vot, prin presa liberă și prin instanțe.

Răspunsul la întrebarea orei: Într-un stat de drept, nimeni nu este mai presus de lege, pentru că puterea nu stă în aceleași mâini: Parlamentul face legile, Guvernul și Președintele le aplică, iar instanțele judecă încălcarea lor, și fiecare putere le controlează pe celelalte. Toate legile trebuie să respecte Constituția, care garantează drepturile omului, iar judecătorii se supun numai legii. Cetățenii își aleg liber conducătorii, dintre mai multe partide, și îi pot schimba prin vot. De aceea, și cei care conduc trebuie să respecte legea.

2. Jocul „Cine face asta?”

Clasa se împarte în echipe, după rânduri. Jocul are două runde. În prima, echipele spun ce autoritate face lucrul scris pe cartonaș; în a doua, judecă o situație și spun ce principiu al statului de drept a fost încălcat. Câștigă echipa care are la final cele mai multe puncte.

Runda 1 — Cine face asta? (5 minute). Echipele trag pe rând câte un cartonaș, până se termină cartonașele. Pe cartonaș este un lucru pe care îl face o autoritate a statului. Echipa are 15 secunde să spună ce autoritate îl face și din ce putere face parte sau ce rol are. Răspunsul corect, cu explicație, aduce 1 punct; dacă echipa greșește, următoarea poate răspunde, pentru jumătate de punct.

Runda 2 — Ce s-a încălcat? (4 minute). Fiecare echipă trage o situație. Are un minut să spună ce principiu al statului de drept a fost încălcat și cine poate interveni. Profesorul dă 1 punct pentru principiul corect și 1 punct pentru autoritatea care poate interveni, cu ce poate face; celelalte echipe dau câte 1 punct dacă argumentul le-a convins.

La final (1 minut). Se adună punctele și se răspunde la o întrebare: ce situație vi s-a părut cea mai gravă și de ce?

Ca să spui ce principiu a fost încălcat într-o situație din runda a doua, folosește tabelul din caietul lecției L10:

Principiul	Ce înseamnă	Cine îl apără
supremația Constituției și a legii	nicio lege nu poate contrazice Constituția	Curtea Constituțională
separația și echilibrul puterilor	puterile se controlează una pe alta	Parlamentul, Guvernul și instanțele
independența justiției	judecătorii se supun numai legii	Consiliul Superior al Magistraturii
garantarea drepturilor și libertăților	drepturile din Constituție sunt apărate	instanțele, Avocatul Poporului
egalitatea în fața legii	aceleași reguli pentru toți	instanțele
pluralismul și alegerile libere	mai multe partide; conducătorii se schimbă prin vot	cetățenii, prin vot

De gândit. Ce situație din runda a doua ți s-a părut cea mai gravă? Ce s-ar întâmpla dacă nimeni n-ar interveni?

3. Fișa de lucru: legea trotinetelor

Lucrați în perechi, cu colegul de bancă. Citiți textul și rezolvați sarcinile.

Legea trotinetelor

În ultimii ani, trotinetele electrice s-au înmulțit, iar pe trotuare au avut loc mai multe accidente. Guvernul a trimis Parlamentului un proiect de lege: trotinetele nu mai au voie pe trotuar, iar copiii sub 14 ani nu le pot conduce. Proiectul a fost analizat în comisii, apoi a fost votat de Camera Deputaților și de Senat, cu majoritatea membrilor prezenți. Președintele a promulgat legea, care a fost publicată în Monitorul Oficial. Guvernul a adoptat apoi o hotărâre cu regulile de aplicare, iar poliția locală a început să dea amenzi. Andrei, care are 19 ani, a primit o amendă pentru că mergea pe trotuar, deși, spune el, mergea pe o pistă de biciclete marcată pe trotuar. A contestat amenda la judecătorie. Judecătorul a cerut filmările din zonă și i-a dat dreptate: amenda a fost anulată. Un consilier local s-a supărat: „Dacă judecătorii încep să anuleze amenzi, nimeni nu mai respectă legea!”

1. Numiți trei autorități ale statului care apar în text și spuneți din ce putere face parte fiecare.

2. Ce fel de lege este legea trotinetelor, după felul în care a fost adoptată? Justificați.

3. Scrieți, în ordine, pașii prin care proiectul a devenit lege obligatorie pentru toți.

4. Ce principiu al statului de drept se vede în faptul că Andrei a contestat amenda și a câștigat? Ce părere aveți despre vorbele consilierului? Argumentați.

5. Scrieți un text de 4–5 rânduri despre drumul legii trotinetelor, folosind corect termenii: Parlament, promulgare, instanță, stat de drept.

Răspunsurile le găsiți pe harta unității: cele trei puteri și autoritățile (Autorități), felurile legilor și drumul unei legi (Autorități, L07), principiile statului de drept (Principii, L10).

4. Test-grilă

Răspunde la cele zece întrebări. Scrie doar litera răspunsului corect, apoi verifică-te cu răspunsurile de la final.

1. Vecinul lui Matei ascultă muzică foarte tare după miezul nopții, deși știe că oamenii din bloc dorm. Ce responsabilitate nu respectă? a) să nu discrimineze pe ceilalți oameni · b) să frecventeze cursurile școlare · c) să respecte dreptul la odihnă al celorlalți · d) să respecte dreptul la viață al celorlalți

2. Marea Britanie are un rege, dar cetățenii își aleg liber Parlamentul și își pot critica deschis conducătorii. Ce arată acest exemplu? a) că o monarhie poate avea un regim democratic · b) că monarhia este un fel de regim politic · c) că regele este ales pentru un mandat · d) că Marea Britanie este o republică

3. Bunicul Elenei povestește că, în tinerețea lui, exista un singur partid, iar oamenii se fereau să vorbească liber chiar și acasă. Când a fost tânăr bunicul? a) între 1923 și 1938 · b) între 1866 și 1923 · c) după decembrie 1989 · d) între 1948 și 1989

4. O lege nouă le interzice oamenilor să-și critice conducătorii, deși Constituția garantează libertatea de exprimare. Ce se poate întâmpla cu această lege? a) Președintele o poate transforma în ordonanță · b) Curtea Constituțională o poate declara neconstituțională · c) rămâne valabilă, pentru că a fost votată · d) consiliile locale o pot schimba în orașele lor

5. Un polițist le spune colegilor că vrea să se înscrie într-un partid politic. Ce prevede Constituția? a) poate intra, dacă partidul este mare · b) poate intra, după ce anunță prefectul · c) trebuie să intre în partidul de guvernământ · d) polițiștii nu pot fi membri de partid

6. Un ministru este chemat în Parlament să răspundă la întrebările deputaților despre prețul energiei. Ce arată acest lucru? a) că puterile statului se controlează reciproc · b) că Parlamentul conduce administrația publică · c) că ministrul face parte din puterea legislativă · d) că Guvernul adoptă legile țării

7. Un senator a spus, în plenul Senatului, că o lege propusă de Guvern este „o greșeală”. Poate fi tras la răspundere pentru această opinie? a) da, pentru că a criticat Guvernul țării · b) da, dacă prim-ministrul cere acest lucru · c) nu, pentru că are imunitate pentru opiniile politice · d) nu, pentru că Senatul a votat deja legea

8. Locuitorii unui cartier vor un teren de sport în parcul din apropiere. Cui trebuie să i se adreseze? a) Senatului și Camerei Deputaților · b) consiliului local și primarului · c) Curții Constituționale a României · d) Înaltei Curți de Casație și Justiție

9. Cine hotărăște dacă un om acuzat de furt este vinovat? a) judecătorul, în urma unui proces · b) procurorul care a strâns dovezile · c) polițistul care l-a prins pe hoț · d) Avocatul Poporului, la cerere

10. Primăria i-a dărâmat lui Victor gardul, fără niciun temei legal. Ce poate face Victor? a) să ceară Parlamentului să judece primăria · b) să ceară prefectului să dea o sentință · c) nimic, pentru că primăria este o autoritate · d) să se adreseze instanței, care poate obliga primăria să plătească

Răspunsurile corecte: 1 – c · 2 – a · 3 – d · 4 – b · 5 – d · 6 – a · 7 – c · 8 – b · 9 – a · 10 – d.

Ce faci după test.

- 9–10 răspunsuri corecte: știi bine unitatea; la evaluare ai grijă la explicații, nu doar la răspunsuri.
- 6–8 răspunsuri corecte: recitește în caiet lecțiile la care ai greșit.
- sub 6 răspunsuri corecte: reia paginile de caiet ale tuturor lecțiilor și fișa de citit înainte de evaluare.

Rezumat

1. Drepturile omului sunt condiții absolut necesare pentru starea de bine a oamenilor; ne naștem cu ele, iar fiecare drept vine împreună cu o responsabilitate.
2. Forma de guvernământ arată cum este desemnat conducătorul statului — monarhie sau republică —, iar regimul politic arată cum este condus statul — democratic, autoritar sau totalitar.

3. Constituția este legea fundamentală a statului: toate legile trebuie să fie în acord cu ea, iar Curtea Constituțională veghează la aceasta.
4. Pluralismul și dreptul de asociere le dau oamenilor posibilitatea să aleagă liber între mai multe partide și organizații.
5. Separarea puterilor împarte puterea între autorități independente, care se controlează reciproc, ca să nu se ajungă la abuz de putere.
6. Parlamentul adoptă legile, Guvernul și Președintele le pun în aplicare, iar instanțele judecă încălcarea lor.
7. În statul de drept, guvernanții exercită puterea în limitele legii și respectă drepturile cetățenilor: nimeni nu este mai presus de lege.

Pregătirea pentru evaluare

Evaluarea are loc la ora următoare și durează 45 de minute.

Vor fi itemi de mai multe tipuri: adevărat / fals, alegere multiplă, asociere, completare, încadrarea unor situații — forma de guvernământ și regimul politic, felul unei legi —, ordonarea unor pași și un studiu de caz, la care vei scrie și un text scurt, cu termenii dați.

Totul se învață din caiet — paginile lecțiilor L01–L10 și harta de astăzi — și din fișa de citit înainte de evaluare, pe care o primiți pe grupul clasei.

Tema: recitește harta și fișa de citit înainte de evaluare; termină acasă sarcinile fișei de lucru pe care nu le-ai terminat la oră.

Verifică-te

1. Numește cele trei puteri ale statului și autoritățile care le exercită în România.

2. Alege un principiu al statului de drept și dă un exemplu de situație în care este încălcat. Cine poate interveni?

3. Explică, în două–trei propoziții, de ce și cei care conduc trebuie să respecte legea.

Din lege

Ce am învățat în această unitate este scris și în Constituția României. Art. 1 alin. (4): „Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor — legislativă, executivă și judecătorească — în cadrul democrației constituționale.” Art. 16 alin. (2): „Nimeni nu este mai presus de lege.” Art. 124 alin. (3): „Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii.”

Știai că

Ideea separării puterilor a fost explicată de filosoful francez Montesquieu, în cartea „Despre spiritul legilor”, apărută în 1748: ca să nu se ajungă la abuz, „puterea trebuie să oprească puterea”.

În multe țări, Avocatul Poporului se numește „ombudsman”, un cuvânt suedez: prima instituție de acest fel a apărut în Suedia, în 1809.